पान ३ वरून चालूं

नवी सायकल

सायकल... त्याच्या नांदडत्या विषयाला कारण नसतांना चालना मिळाली. त्या विषयानें त्याच्या जखमेवरची खपली निघाल्यासारखें त्याला वाटलें. सायकल घेणें आपल्याला कदापीही शक्य होणार नाहीं. ही कल्पना त्याला होती म्हणूनच विषादानें नि स्वतःला उपहासानें हंसत तो कामाला लागला.

तीन वर्षें एकाच ब्रँचमध्यें काम केल्यानंतर ऑफिसच्या नियमानुसार त्याची बदली एस्टॅब्लिश्‌मेंट ब्रँचमधून अकाऊंटस् ब्रँचमध्यें झाली. उमेशनें नव्या कामाचा चार्ज घेतला. आणि हें नवें काम करतां करतां त्याला एक गोष्ट आढळून आली कीं सरकारी नोकरांना सायकल विकत घेण्यासाठीं सरकार २४० रुपयांचा अ‍ॅड्व्हान्स देतें. सदर रक्कम २४ हप्त्यांत फेडून द्यावयाची असते व परस्पर पगारांतूनच कापली जाते. उमेशला तें समजतांच खूप आनंद झाला. त्यानें सदर अ‍ॅडव्हान्सचे नियम वाचून काढले व अ‍ॅडव्हान्स नक्की मिळूं शकेल कीं नाहीं याची खात्री करून घेतली. दुधानें तोंड पोळल्यावर माणूस ताकही फुंकून पितो, त्यांतलाच हा प्रकार. पुन्हां निराशा पदरीं यायला नको म्हणून उमेशनें अगदीं निवांतपणें सारे नियम वाचून

काळजांत धस्सं झालं!

काढले. नियमानुसार त्याला सायकल अ‍ॅडव्हान्स मिळूं शकत होती. उमेशचा आनंद गगनांत मावेना. त्यानें ताबडतोब सदर अ‍ॅडव्हान्स मिळण्याकरितां अर्ज केला. मात्र घरीं त्याबाबत कांहींच न सांगतां एकदम नवी सायकल घेऊन जाऊन वडिलाना आणि सर्वांनाच चकित करण्याचें त्यानें ठरवलें.

नियमानुसार उमेशला सायकल अ‍ॅडव्हान्सची रक्कम मिळाली. ती हातांत पडतांच त्याच्या अंगावर शहारे उभे राहिले. एकदम २४० रुपये आणि तेही स्वतःच्या मालकीचे, घेण्याची त्याची ती पहिलीच वेळ होती. रविवारपर्यंत थांबून रविवारीं निरनिराळ्या दुकानांत चौकशी करून नंतरच सायकल विकत घेण्याचा त्यानें विचार केला. २४० रुपयांची ती रक्कम कुठें ठेवूं अन् कुठें नको असें त्याला होऊन गेलें. केव्हां एकदां रविवार उजाडतो असें त्याला होऊन गेलें.

शेवटीं एकदांचा रविवार उजाडला. उमेश मोठ्या उत्साहानें सायकल घ्यायला निघाला. सायकलच्या दुकानांत गेल्यानंतर त्यानें निरनिराळ्या सायकलींची चौकशी केली. आणि शेवटीं एका प्रसिद्ध कंपनीची सायकल त्याला पसंत पडली. त्या सायकलीची किंमत २३५ रुपये होती. म्हणजे पांच रुपयांची बचतच झाली होती. त्या पांच रुपयांचे पेढे घेऊन जाण्याचा विचार त्यानें केला.

सायकल घेऊन तो रस्त्यानें निघाला. त्या सायकलीवर बसावें कीं बसूं नये याचा त्याला विचार पडला. आनंदाच्या भरांत काय करावें हें त्याला सुचेना. रस्त्यानें चालतांना मोठ्या दिमाखानें तो चालला होता. कारण त्याच्या जीवनांतील आनंदाचा हा अत्युच्च क्षण होता. अत्यंत आवश्यक असलेली सायकल तो विकत घेऊं शकला होता. मुख्य रस्त्यावर खूप गर्दी होती... अगदीं नेहमीप्रमाणें. उमेश सर्वांच्या सायकली पहात होता. पण त्याच्या सायकलसारखी नवी सायकल त्याला आढळली नाहीं म्हणून त्याला जरा आणखी बरें वाटलें. आपल्या मालकीची नवी सायकल पाहतांच वडिलांना किती आनंद वाटेल, आईला किती समाधान वाटेल नि भावंडांना किती कौतुक वाटेल याचें चित्र त्याच्या डोळ्यांसमोर नाचत होतें. एका अजब धुंदींत तो चालला होता.

पेढ्याचें दुकान दिसतांच तो तिकडे वळला. फूटपाथला सायकल लावून तो पेढे घ्यायला त्या दुकानांत शिरला. दुकानांत गर्दी होती. उमेश त्या गर्दींत शिरला पण थोडें थांबणें भाग होतें. तेवढ्यांत घरांत या नव्या सायकलचें कसें उत्साहानें स्वागत होईल, घरांतील वातावरण कसें आल्हाह्दायक बनून जाईल याचा विचार तो करूं लागला. त्याच विचारांत त्यानें पेढे घेतले व तो घाईघाईनें बाहेर आला, आणि पहातो तों काय...! त्याची सायकल जागेवर नव्हती. त्याच्या काळजांत एकदम धस्स झालें! पृथ्वी आपल्याभोवतीं गरगर फिरत असल्याचा भास त्याला झाला. त्यानें आजुबाजूला पाहिलें. पण छे. त्याची सायकल तिथें नव्हतीच.

"माझी सायकल... नवी सायकल..." तो जवळजवळ किंचाळलाच. ते ऐकतांच त्याच्या भोंवती गर्दी जमली.

"नवी सायकल... माझी सायकल ..." असें म्हणत उमेश कावऱ्याबावऱ्या नजरेनें इकडें तिकडें पाहूं लागला. तेवढ्यांत कोणीतरी प्रश्न केला, "कुलूप लावलं होतं कां?" आणि उमेशला आठवलें कीं संवय नसल्यामुळें नि आनंदाच्या भरांत सायकलला कुलूप लावायलाच तो विसरला होता! ●●

आम्हांला नाहीं वाटतं वाकतां येत?

'आई ए आई!'

'काय ग इंदू.'

'आई शेजारचा बाळ्या कीं नाहीं आमचे पापे घेतो-' सात वर्षांची इंदू आईकडं तक्रार करीत होती. आईच्या तोंडाचा रेडिओ सुरूं झाला... मेली आताची पिढीच वाईट. एवढी छोटी छोटी पोरं पण नसते धंदे... बघितलं असल मेल्यानं घरांतच चावटपणा... रमाबाई बेछूट होऊन बोलत होत्या. इतक्यांत डोळ्यासमोर शेजारच्या बाळ्याची बुटकी मूर्ती आली. (अवघी सात वर्षांचीच हं) 'अग बाई पण तो तर तुझ्यापेक्षां लहान अन् बुटका आहे ना!' त्यांनीं शंका उपस्थित केली. 'मग काय गं झालं आई, आम्हांला नाहीं वाटतं वाकतां येत?' इंदू लाडांत येऊन म्हणाली.

फुटाण्याचा कीं दयेचा उमाळा

आई, ए आई.

काय मीना?

पांच पैसे दे बरं झटपट.

आँ? अन् कशाला?

रस्त्यावर गरीब म्हातारा ओरडतोय. सत्यंकाकूंना खूप आनंद झाला. "एव्हांपासून गरीबावर दया करायला शिकली माझी मीना" त्या पुटपुटल्या. त्यांनीं झटकन पांच पैसे दिले.

मीना परत आलीं तो तिच्या हातांत पुडा.

'आँ? अन् हें काय?' त्यांनीं आश्चर्यानं विचारलं.

'त्या ओरडणाऱ्या गरीब माणसाकडून फुटाणें घेतले आहेत-'

तेव्हां कुठं काकूंना पोरीच्या दयाळुपणाचं गुपित समजलं.

लेखिका : विमल ज. घोरपडे

आजचं उद्यांवर नको

छोट्या चितूचं सारखं आंत बाहेर आंत बाहेर चाललं होतं. काय पळवायचा बेत होता कोणास ठाऊक! पण काकूंना (त्याच्या आईला) स्वयंपाक करायचा असल्यामुळें तेथून त्या कसल्या हलतात? शेवटीं नाईलाजानं काकूंना मागायचं चितूनं ठरवलं.

'आई ए आई,'

'काय रे चितू?'

'मला दोन लाडू दे बरं!'

काकूंनीं चितूची ब्याद टाळण्यासाठीं झटकन् दोन लाडू काढून दिले अन् स्वयंपाकांत मग्न झाल्या. पांच सात मिनिटांतच लाडू फस्त करून चितूची स्वारी परत स्वयंपाक घरांत रेंगाळूं लागली.

'आतां काय आहे रे इकडं, पळ खेळ बाहेर' काकू खेकसल्या.

'कांहीं नाहीं गं आई अजून दोन लाडू देना!'

'अरे बस कर कीं उद्यांसाठीं ठेवशील कीं नाहीं?'

'कसा उद्यां बिद्यां आई, तूंच तर म्हणतेस आजचं काम उद्यांवर ढकलूं नकोस म्हणून!' चितू जिभल्या चाटीत म्हणाला.

थोडासाच फरक

'अन् बरं कां स्टीफन उद्यां तुझा वाढदिवस आहे-' ज्युलियाबाई म्हणाल्या.

'मम्मी, आपण काय करायचं मग?'

'मोठ्ठा केक आणायचा, सहा मेणबत्त्या लावायच्या, मज्जा मज्जा करायची.'

'कांहीं नको' स्टीफन बिनसला.

'अरे मग काय हवंय?'– त्याच्या मनांतलं काढून घेण्याच्या मिषानं त्यांनीं विचारलं.

'मम्मी सहा केक अन् एकच मेणबत्ती लाव.' स्टीफननं थोडासाच फरक केला.

मारामारी मिटवायचीय्

घाई घाईनं पळणाऱ्या चंदूला दीपूमामानं हटकलं.

'काय रे कां पळतोस?'

'कांहीं नाहीं हो, दोन पोरांची मारामारी मिटवायचीय्.' आसपास कोणीच भांडण किंवा मारामारी करणारं दिसत नव्हतं. मामा बुचकळ्यांत पडले, त्यांची जिज्ञासा चाळवली गेली.

'कोण मारामारी करतंय?'

'तो विनू रस्त्यावर माझ्याबरोबर मारामारी करत होता, माझ्या पाठींत गुद्दा लगावला त्यानं.'

'मग ऽऽ?'

'हा नव्हे कां मी निघालों घरीं पळत.'

'वा रे पठ्ठ्या' दीपूमामाला हंसू धरवेना.

भातावरील कीटक-कीड व त्यावर उपाय

लेखक : जे. एच्. ठोंबरे, बी.ए.

प्रिय शेतकरी बंधूनो,

आतां सध्यां आपण पेरलेलें व लावलेलें भात बऱ्याच मोठ्या प्रमाणांत झपाट्यानें वाढत आहेत. परंतु त्यांवर कांहीं प्रमाणांत कीड लागल्यास आपल्या भाताच्या उत्पादनावर परिणाम होणार आहे. त्यासाठीं आपण आपल्या शेतांतील भाताकडें दररोज लक्ष पुरवून रोगापासून भाताचा बचाव करावा. त्यासाठीं औषधांचा फवारा मारावा. हें केल्यानें आपलें उत्पादन खात्रीनें वाढणार आहे.

भातांत अगदीं दाणें भरूं लागले कीं, हें कीटक दाण्यांतील चीक (दुधाळ रस) पिवून टाकतात त्यामुळें दाण्याची वाढ होत नाहीं.

साधारणपणें सप्टेंबर ऑक्टोबर मध्यें भात या पायरीला आलेला असतात. अशा वेळीं ही अळी दाण्यांतील चीक शोषून घेते.

अशा वेळीं अळी अगदीं सुरुवातीला भाताच्या ओंब्यातील कांहीं भाग खाऊं लागतांच आपणांला पुढील लक्षणें आढळून येतात. ओंब्यातील केवळ कांहीं दाण्यांतील चीक शोषल्यानें तुम्हाला भाताची ओंबी पांढरी दिसेल व तींत दाणा नसून केवळ कोंडा शिल्लक राहिलेला तुम्हांला आढळेल. आणि मोठ्या प्रमाणांत या अळीचा प्रसार झाल्यास संपूर्ण ओंब्या पांढऱ्या पडत चाललेल्या दिसतील. आणि त्यांत दाणें बिलकूल आढळणार नाहींत.

भाताचे दाणें कणखर व पक्व बनूं लागतांच ही अळी शेतांतून आपला तांडा काढून इतर ठिकाणीं उन्हाळा संपेपर्यंत लपून राहाते.

अंड्यापासून कीटकापर्यंत

मादी भाताच्या पानावर ओळीनें १० ते २० अंडी घालते. ही अंडी तपकीरी रंगाची असतात. ती आठ दिवसांच्या आंत उबतात आणि त्यांतून लहानशी अळी जन्माला येते. तीन आठवड्यांत ही अळी मोठी बनून तिला पंख फुटतात आणि ती उडूं लागते. लहानशीं जन्मलेली अळी प्रथम पानांतून रस ग्रहण करून जगते नंतर दाण्यांतील दूधाळ रस पिऊन भाताच्या पिकाची नासाडी करते.

या अळीचा फारच घाणेरडा वास येतो. ही अळी–कीटक रात्रीं एका शेतांतून दुसऱ्या शेतांत जातात. आणि अशा रीतीनें त्यांचा फैलाव होतो आणि प्रकाशाचा फारच चाहता असतो. त्याला प्रकाश फारच आवडतो.

अळी-कीटक-पतंग यांवर प्रतिबंधक उपाय

भाताच्या शेतांत ही अळी दिसू लागतांच ५ टक्के बी. एच. सी. भुकटी एकरी २० ते २५ पौंड टाकावी. अथवा शक्य तितक्या लवकर ८ औंस एनड्रीन १०० गॅलन पाण्यांत मिसळून फवारावें. (रॉकेलच्या मोकळ्या डब्यांत पाणी भरून त्यांत एक टेबल स्पून एन्ड्रीन टाकून फवारावें.)

या फवाऱ्यामुळें भाताच्या शेतांतील गवत नाहींसें होण्यास मदत होते. इतकेंच नव्हें तर आजूबाजूच्या शेतांतील देखील गवत नाहींसें होण्यास साहाय्य होतें.

इतकें आपण स्वतः करून भाताच्या पिकाचें संरक्षण करावें. तुम्हांला विशेष जरूर भासल्यास अथवा शंका असल्यास आपल्या भागांतील ग्रामसेवकांस अथवा अग्रिकल्चर ऑफीसरला अवश्य भेटा.

चिमणराव • • • चित्रकार : शब्दवेधी